

RASMUS ALENIUS BOSERUP

DRABETS SEMIOTIK

EKSEMPLER FRA KRIGEN I ALGERIET 1954-1962

En morgen i juli 1958 var en taxachauffør på vej gennem det bjergrige Kabylien syd for Algeriets hovedstad. Da han passerede et vejkryds på en øde strækning mellem to landsbyer, måtte han dreje skarpt ud i rabatten for at undgå at ramme et lig, der lå udstrakt på vejen. Uden at stoppe kørte han videre til nærmeste landsby, hvor han informerede en fransk militærpost om hændelsen.¹

Tilstedeværelsen af en fransk militærpost i en landsby i Kabylien skyldtes til dels, at Algeriet i 1958 havde været en integreret del af den franske republik i mere end 100 år. I 1830 besatte en fransk invasionshær den osmanniske provinshovedstad al-Jazâ'ir, og 18 år senere annekterede den franske stat området. Algeriets politiske status var anderledes end de territorier i Afrika, der godt 30 år senere blev koloniseret af den franske stat under det såkaldte *Scramble for Africa*,² og fra de andre områder i det Mellemøsten, der efter 1. Verdenskrig kom under fransk politisk administration.³ Denne særstatus blandt de franske territoriale besiddelser uden for Europa hang blandt andet sammen med, at den franske statsadministration efter tabet af Alsace-Lorraine-provinsen til Preussen i 1870'erne anlagde en politik, hvor franskmænd og andre sydeuropæere blev opmuntret til at bosætte sig i Algeriet. Ved 2. Verdenskrigs udbrud var godt 10 % af Algeriets ni millioner indbyggere således af europæisk afstamning.

Der var dog endnu en anden og mere presserende grund til, at taxachaufføren havde let ved at finde en fransk militærpost. Mens den franske ordensmagt få år tidligere havde haft en samlet styrke på blot 50.000 mand inklusive forskellige politikorps, var antallet i 1958 steget til omkring 500.000 mand. Mange af disse var koncentreret i Kabylien, hvor de på fjerde år deltog i en såkaldt „politiaktion“ rettet imod den politiske undergrundsgruppe FLN (Front de Libération Nationale) og dennes paramilitære gren ALN (Armée de Libération Nationale), som den franske stat officielt havde klassificeret som „terrorgruppe“. FLN havde i et opråb til det „algeriske folk“ i november 1954 unilateralt erklæret krig mod den „europæiske kolonialisme“. ⁴ Denne skelnen mellem „algeriere“ og „europæere“ var ikke en opfindelse, FLN havde gjort, men stammede fra den franske koloniale administration af Algeriet, der med udgangspunkt i konfession holdt de europæiske bosættere adskilt fra den muslimske majoritetsbefolkning. I praksis betød dette, at mens samtlige indbyggere i Algeriet havde fransk „nationalitet“ (*nationalité*), var det kun kristne og fra 1873 også jøder, der blev tildelt fransk

„statsborgerskab“ (*citoyenté*). Helt frem til 1940'erne var det juridisk umuligt for en muslim at opnå fransk statsborgerskab uden at konvertere. Effekten af denne konfessionelle koloniale politik var, at Algeriets muslimer socialt, økonomisk og politisk forblev en marginaliseret majoritet.⁵ Da muslimske ideologer i begyndelsen af det 20. århundrede formulerede den algeriske nationalisme, videreførte de denne essentialisering af trosretningerne, men med omvendt fortegn.⁶ Som radikale arvtagere af denne ideologi opretholdt også FLN en vision om sig selv som repræsentant for et autentisk muslimsk algerisk samfund, der stod i modsætning til et fremmed kristen-jødisk, „fransk“ eller „europæisk“ bosættersamfund.⁷ I opråbet fra 1954 fremsatte FLN derfor to parallelle målsætninger: I forhold til den franske republik ville man kæmpe for „national politisk uafhængighed“ (*istiqlâl al-waTan*). I forhold til det algeriske samfund ville man kæmpe for „national frigørelse“ (*taHrîr al-waTan*).⁸ Mens gruppen i 1954 blot talte nogle få hundrede aktivister, var medlemstallet steget kraftigt, siden den væbnede kamp begyndte. Eksempelvis vurderede franske efterretningskilder i 1956, at FLN-ALN talte omkring 18.000 aktive guerillakrigere (*mujâhidûn*) og mindst dobbelt så mange civile „medhjælpere“ (*musabilûn*).⁹ Endvidere havde gruppen ved flere lejligheder vist sig i stand til at mobilisere tusinder af civile muslimer – navnlig i Kabylien og længere mod øst.

Den vagthavende franske kommandant i den kabylske landsby, hvor taxachaufføren indberettede fundet af et lig, forklarer i en rapport til sin overordnede, at han „straks“ havde beordret en patrulje af sted til det angivne vejkryds.¹⁰ På gerningsstedet havde chefen for patruljen besluttet, at en mindre deling soldater skulle overvåge liget, indtil det franske politis drabsafdeling nåede frem. Den opmærksomme håndtering af sagen skyldtes ikke, at et enkelt lig i Kabylien som sådan kunne vække opsigt. Allerede i 1940'erne havde militante nationalistiske grupper været aktive på Kabyliens skovklædte bjergskråninger, der var favorabelt terræn til guerillakrigsførelse. Endvidere havde områdets strategiske placering sydøst for den koloniale hovedstad medført, at FLN tidligt i krigen havde udråbt det til „revolutionens“ centrum, og lederne af det kabylske distrikt (*wilâya*) omtalte det ofte som „pilotdistriktet“. Den hurtige franske udrykning og den prompte afrapportering til de militære overordnede, der findes dokumenteret i de franske militærarkiver, skyldtes snarere, at taxachaufføren havde forklaret, at liget syntes at være en europæer. Nogle timer senere blev dette slået fast i politiets rapport, hvor det noteredes: „Liget synes at være en europæer på 1 meter og 85 centimeter. Han har brunt pandehår, er nybarberet og uden overskæg [...] Han er iført en kakifarvet frakke, et par blå arbejdsbukser, en blå skjorte, en grå pullover og et par grå strømper“.¹¹ Drabsafdelingens fotografier af gerningsstedet viser, at manden lå udstrakt på ryggen, med højre hånd hvilende på brystkassen og venstre arm strakt ud langs siden af kroppen. Rapporten forklarer, at en kæde på små 50 cm var bundet om mandens venstre håndled, og mærker fra samme kæde på det andet håndled indikerede, at han havde være bagbundet, før og muligvis mens døden indtraf. I nærheden af liget fandt politiet en blodplet på 90 x 25 cm samt 17 patronhylstre. Ifølge obduktionsrapporten var manden dræbt med flere skud mod hovedet, hvoraf et havde ramt ham under hagen, et andet under venstre øre, et i venstre øje, og endelig et havde ramt ham i brystkassen.¹²

Påhæftet venstre frakkekrave fandt politiet et brev adresseret til de franske myndigheder. Brevet indeholdt følgende kortfattede dødsdom udstedt af FLN's militære ledelse i Kabylien over en fransk soldat, som politiet antog måtte være identisk med liget: „Militærdomstolen for det kabylske distrikt er i dag ekstraordinært trådt sammen. Efter

at have taget til efterretning, at den franske hær har snigmyrdet ALN-løjtnant Mhammed Brahim,¹³ der blev fanget den 22. januar 1958 i Bordj-Menail i Kabylien, besluttes det enstemmigt, at ALN bør svare igen med repressalier. Af den grund idømmes der dødsstraf til løjtnant Richard Bonnet [fra den franske hær], der blev fanget i Lahourane ved M'Sila i det østlige Kabylien den 4. februar 1958.¹⁴

I området omkring liget af den franske løjtnant fandt politiet et antal løbesedler, hvori ALN yderligere understreger, at henrettelsen af den franske løjtnant skal forstås som en reaktion på den franske hærs konsekvente brud på internationale regler for krigsførelse: „Løjtnant Brahim fra ALN blev kynisk og fejlt myrdet af den franske hær flere måneder efter at være taget til fange. Den franske hær end ikke foregøglede en dødsafsigtelse, men henrettede ham i komplet ligegyldighed over for lovene om respektabel krigsførelse“. ¹⁵ Med henvisning til den franske hærs fremstilling af FLN som en barbarisk terrorgruppe konkluderer løbesedlen: „Løjtnant Richard Bonnet fra den franske hær dør ikke som offer for ‘blind terror’, men som offer for [de franske] chefers uretfærdige og stupide kamp – en kamp, der føres uden hensyn til de mest elementære regler for krigsførelse.“

Begge tekster bærer ALN's stempel, og dødsdommen er personligt underskrevet af lederen af det kabylske distrikt, den legendariske oberst Aït Hamouda, hvis krigsnavn var Amirouche. Oberst Amirouche var opvokset i en berbertalende landsby i Kabylien. Som 80 % af samtidens muslimer i Algeriet var han ufaglært, men havde gået et par år i en lokal koranskole. Som ung mand var han, som mange andre kabylere i 1940'erne, rejst til Paris for at søge arbejde som ufaglært daglejer. Ifølge den franske militære efterretningstjeneste havde det parisiske politi ved flere lejligheder arresteret Amirouche i forbindelse med anti-koloniale demonstrationer tidligt i 1950'erne.¹⁶ Endvidere vidste man, at Amirouche trods sin ufaglærte status havde bestridt en betroet post som kasserer for den parisiske underorganisation af den algerisk-muslimske bevægelse *al-'ulama* („de religiøst lærde“). Af samme kilde fremgår det, at Amirouche var i Paris natten til 1. november 1954, da FLN indledte den væbnede opstand imod den franske kolonimagt med lidt over hundrede væbnede aktioner. Imidlertid forsvandt han få dage efter fra sin bopæl i Paris. Efter at være gået under jorden tog Amirouche hemmeligt til Algeriet og fik hurtigt kommandoen over en lille gruppe mænd, der i ALN's navn udførte guerillaangreb mod den franske ordensmagt i Kabylien. Trods flere reprimander fra den politiske ledelse af FLN for sin hårdhændede håndtering af konflikter med civile muslimer blev Amirouche forfremmet til en højtrangerende officerspost i ALN i efteråret 1956, og i sommeren 1957 overtog han den samlede militære ledelse for ALN's vigtige kabylske distrikt. Endnu inden sin død i en krydsild med den franske hær i foråret 1959 var Amirouche og hans tropper i Kabylien blevet ikon for FLN's strengt disciplinerede og ideologisk motiverede „frihedskæmpere“.

Som allerede løbesedlerne indikerede, hørte ALN's henrettelse af en fransk løjtnant til krigens undtagelser. Kilder fra den franske efterretningstjeneste i Algeriet indikerer samstemmende, at Amirouche plejede at behandle sine europæiske krigsfanger omsorgsfuldt. Eksempelvis rapporteredes det, at Amirouche på årsdagen for FLN's opstand som tegn på sin respekt selv serverede kaffe for de europæiske fanger. Samme kilde fortsætter: „En nat, hvor Amirouche opdagede, at [de europæiske] fanger sov uden tæpper, brød han ud i et voldsomt raseri, hvorefter han rev tæpperne af de tilstedeværende ALN-officerer og gav dem til fangerne“. ¹⁷ Fra interne FLN-dokumenter

opsnappet af det franske militær ved vi, at den omsorgsfulde behandling af de europæiske fanger var en generel politik, der beordredes fra gruppens øverste ledelse. Eksempelvis indskærpede de militære chefer i nabodistriktet til Kabylien i en intern skrivelse fra 1958, at samtlige underofficerer fremover skulle „tage sig godt af de europæiske fanger fra den franske hær: Indoktrinér dem med revolutionens principper og hold dem væk fra de civiles øjne og fra de andre krigeres blikke“. ¹⁸ Da Amirouche havde besluttet at henrette den franske løjtnant, afsendte han da også et par dage inden en forklarende skrivelse til FLN's øverste ledelse, der befandt sig i eksil i Tunesien. I brevet, der blev opsnapet i posten af den franske efterretningstjeneste, forsikrede Amirouche den politiske ledelse om sin fortsatte loyalitet over for principperne om respektfuld behandling af franske krigsfanger: „Jeg er stadig indforstået med jeres instruktioner, hvad angår behandlingen af [franske] krigsfanger, men jeg har måttet tage denne beslutning [om at henrette den franske løjtnant] som repressalie imod mordet på løjtnant Mhammed Brahim.“ ¹⁹

Trods FLN's ønske om at behandle de franske soldater i overensstemmelse med internationale principper om krigsførelse var det franske militær dog gruppens primære militære modstander i det, der med tiden udviklede sig til en af Afrikas mest brutale uafhængighedskrige. I perioden fra FLN's krigserklæring i november 1954 til freds slutningen i juli 1962 dræbte gruppen omkring 15.000 franske soldater og et par tusinde civile europæere. Mens de fleste europæiske civile døde i terrorbomber i storbyerne – navnlig under den såkaldte „Kamp om Alger“ ²⁰ – blev de franske soldater typisk dræbt i kamp. Kun i særlige tilfælde henrettede FLN franske krigsfanger som beskrevet ovenfor, og i disse tilfælde foregik henrettelsen systematisk med skydevåben. ²¹

Forræderens krop

Den respektfulde behandling af de franske krigsfanger, som FLN omtalte som sin „fjende“ (*'adû*), og som vi analytisk kan konceptualisere som gruppens „ydre fjende“, var radikalt anderledes end den behandling, som gruppen gav dem, de kaldte „forrædere“ (*khawana*), og som vi kan konceptualisere som FLN's „indre fjende“. De indre fjender var muslimer, som ifølge FLN samarbejdede med den franske kolonimagt og derved „fjædede“ det algeriske nationale fællesskab, som FLN hævdede at repræsentere. Denne forskel mellem behandlingen af den indre og den ydre fjende ses bl.a. i et referat fra et forhør foretaget af den franske efterretningstjeneste af en håndfuld franske soldater, som Amirouche havde frigivet i forbindelse med et mediefremstød over for verdenspressen i slutningen af 1958. Under forhøret forklarede de franske soldater, at mens de under deres fangenskab var blevet behandlet upåklageligt, havde de haft lejlighed til at overvære en scene i lejeren, hvor en gruppe ALN-krigere hjembragte to muslimer, der arbejdede for det franske politi: „Indledningsvis nedgjorde Amirouche dem i stærke verbale vendinger. Derefter sparkede han hver af dem i ansigtet med al sin styrke. Til slut beordrede han, at de skulle 'føres ned til floden', hvilket hos oprørerne betyder, at de skulle have deres hals skåret op.“ ²²

Af de franske arkiver fremgår det, at halsopskæring var en praksis, som guerillakrigrerne i ALN systematisk anvendte over for „forrædere“. Denne drabsform var ikke relateret til kamphandlinger, men til situationer, hvor guerillakrigrerne havde både tid

og kontrol. Indledningsvis blev offerets hænder bundet på ryggen, og fødder eller storetæer blev snøret sammen. Derefter tvang bødlen offeret ned på knæ, således at han selv poserede oprejst bag dets ryg. Med en kniv åbnede han til slut offerets halspulsåre med ét langt snit fra venstre øre til det højre.

Arkiverne viser endvidere, at ALN ofte skamferede „fjendernes“ kroppe og ansigter, før eller efter de døde. Et eksempel stammer fra det vestlige Algeriet, hvor en ALN-gruppe i november i 1960 udførte en straffeekspedition i en isoleret landsby, hvor indbyggerne havde brudt FLN's forbud mod at arbejde for de franske bosættere. Omkring klokken to om natten red en lille gruppe uniformerede guerillakrigere stille ind i byen. Her aflagde de besøg hos en udvalgt håndfuld familier, hvorfra de medbragte otte mænd, og med trusler beordrede de resten af familiemedlemmerne til at blive inden døre indtil dag gry. Derefter forlod de byen og tog mændene med sig. I et senere forhør forklarede en af byens kvinder til det franske politi, at hun ved dag gry straks havde begivet sig over til sin svogers hus for at slå alarm: „På dette tidspunkt så jeg et forfærdeligt tilredt væsen med blødende ansigt komme gående imod mig. Efter et kort øjeblik opdagede jeg, at det var min mand. De havde skåret hans ører, hans næse, hans tunge og hans overlæbe af.“²³ Omtrent samtidig fandt landsbyens indbyggere få meter uden for byen ligene af fem andre mænd med halsen skåret op. Fotos af gerningsstedet, taget af det franske politi, viser, at guerillakrigrerne havde blottet de fem mænds kønsdele, men i modsætning til visse andre tilfælde havde de undladt at afsætte ofrenes kønsdele. De to sidste mænd var stadig „forsvundne“ ti dage senere, da det franske politi lukkede sagen.

FLN's politiske ledelse havde tidligt i krigen udtrykt modvilje over for, at guerillakrigrerne i ALN benyttede sådan brutal fremfærd over for civile „fjendere“. Således besluttede FLN's højeste politiske autoritet i sommeren 1956 formelt at forbyde skamfering og halsoverskæring – uanset årsagen hertil – og dekreterede samtidig, at alle henrettelser fremover skulle finde sted med skydevåben.²⁴ Som eksemplet fra november 1960 viser, havde dette forbud ringe indflydelse på guerillakrigrernes praksis, og både ansigts- og kropsskamferinger og halsoverskæringer på „fjendere“ er veldokumenteret i arkiverne fra hele krigen.²⁵ Mens de tilgængelige statistikker som nævnt indikerer, at FLN i løbet af den otte år lange krig sammenlagt dræbte mellem 17.000 og 18.000 „ydre fjender“, hvoraf hovedparten var franske soldater, ser tallene anderledes ud for krigen imod den „indre fjender“. Fra november 1954 til juli 1962 dræbte FLN mellem 200.000 og 300.000 muslimer – hvoraf de fleste var civile.²⁶ Proportionalt svarer dette til 15 indre „fjendere“ for hver ydre „fjende“. I modsætning til de drabsformer, som FLN-ALN benyttede mod sin ydre fjende (hovedsageligt skud og bomber), blev mange af „fjendernes“ dræbt ved halsoverskæring, og ofte var ligene skamferede.

Drabets semiotik

De forgående afsnit har vist, at den samme aktør, ALN, systematisk benyttede visse voldsformer imod sine „indre fjender“, selv når dette var i modstrid med den politiske ledelses instrukser, og samtidig systematisk undlod at benytte disse voldsformer imod sine ydre fjender. Det er denne empiriske observation, der ligger til grund for nærværende artikels hypotese: at voldsformer er tegn og kan analyseres semiotisk. Men hvad betyder disse tegn?

Mens det er svært at danne sig et samlet indtryk af FLN's mundtlige betegnelser for halsoverskæring som Amirouches udtryk „at føre ned til floden“, fremviser gruppens trykte tekster en begrænset metaforik. Ofte omtales denne drabsform blot som „fornæderens død“. I FLN's franske tekster, der udgjorde hovedbestanddelen af gruppens tekstproduktion,²⁷ benyttes ordet *égorgement*, der er afledt af det franske ord for „strube“ (*gorge*), det vil sige det sted på kroppen, der angribes. Ordvalget i de arabiske tekster er mere komplekst. Her beskrives drabet på „fornæderen“ oftest med ordet *dabh*.²⁸ På arabisk ville man normalt beskrive drab på mennesker med ordet *qatal*, der svarer til det engelske *homicide*, og som til tider benyttes om drab på franske soldater. *Dabh* derimod betegner den såkaldte „halalslagning“, hvor kød fra dyr rituelt renses, ved at dyrets halspulsåre skæres op. Filosofen Françoise Burgat omtaler i en anden sammenhæng denne type sprogbrug, hvor begreber, hvis semantik er knyttet til behandlingen af dyr, overføres til at beskrive handlinger over for mennesker som „diskursiv animalisering“. (Burgat 1999:45-73) Burgat forklarer, at diskursiv animalisering forstået som et bevidst brud på normativ sprogbrug blot er en én blandt flere typer af diskursiv afhumanisering. Formålet med denne type diskurser er at producere en degraderende forestilling om diskursens objekt som ligestillet med et dyr. Når afhumaniserende og animaliserende diskurser ofte kan dokumenteres i forbindelse med voldelige handlinger, skyldes det ifølge Burgat, at de etiske konsekvenser af et drab neutraliseres ved at fratage diskursens objekt det sæt rettigheder, der er reserveret mennesker og fornægter dyr. Som en række antropologer har påpeget, kan der naturligvis ikke påvises en direkte kausalitet mellem produktionen af afhumaniserende diskurser og udøvelsen af fysisk vold.²⁹ Ikke desto mindre havde FLN's konceptualisering af drabet på „fornæderen“ som *dabh* („slagning af dyr“) og ikke *qatal* („menneskedrab“) som konsekvens en neutralisering af de etiske problemer med krigsførelsen mod andre muslimer (ved at degradere disse til „dyre-lige“). Set i et semiotisk perspektiv bliver *dabh* udført på mennesker derfor en drabsform, der ikke blot i sit fysiske formsprog indeholder sin egen etiske legitimering, men samtidig en drabsform, hvormed voldsudøveren signalerer FLN's disrespekt for „fornæderen“ af det nationale fællesskab som defineret af FLN.

Et lignende signal kan deduceres fra FLN's krops- og ansigtsskamferinger. Som nævnt skamferede ALN's krigere systematisk „fornæderens“ kroppe og ansigter. Oftest var det næsen, der blev angrebet. I FLN's interne sprogbrug blev denne sanktion af ulydige civile muslimer til tider omtalt som „fornæderiets mærke“. ³⁰ Som antropologer og sociologer har observeret i andre sammenhænge, er næsen i traditionelle middelhavskulturer symbolsk knyttet til opretholdelsen af offentlig maskulin værdighed og (selv)-respekt. Bedst kendt er Pierre Bourdieus feltstudier fra Kabylien, hvor ordet *nif* tolkes som begrebsliggørelsen af principperne for social organisering i de traditionelle nordafrikanske samfund. Direkte oversat betyder *nif* både „næse“ og „værdighed“. ³¹ *Nif* er ifølge Bourdieu „det, der leder mænd til for enhver pris at forsvare et specifikt billede af dem selv henvendt til andre“ (Bourdieu 1977:111). Og han fortsætter: „En mand skal konstant vise sig frem, sætte sig under andres blikke, møde dem med åbent ansigt [*qabal*]“ (op.cit.:123). Den fysiske afskæring af „fornæderens“ næse implicerer derfor en symbolsk fratagelse af vedkommendes ret til at opretholde en maskulin offentlig værdighed. På samme måde som halsoverskæringen som animaliserende fysisk praksis er et semiotisk tegn, der signalerer FLN's manglende vilje til at anerkende „fornæderens“ status som menneske, udgør ansigtsskamferingen en voldspraksis, der ikke blot forårsager

fysisk smerte, men samtidig signalerer FLN's vilje til at behandle „fjenderen“ som et uværdigt objekt uden ret til en plads i det algeriske samfund.

Indre og ydre krig

Som nævnt havde FLN allerede i sit opråb i november 1954 fremsat to sidestillede målsætninger for krigen mod kolonialismen: Udadtil var målet at opnå national politisk uafhængighed. Indadtil var målet at opnå national frigørelse. Som vi skal se, dækkede denne konceptuelle adskillelse af den indre og den ydre krig over to fundamentalt forskellige typer af krig.

Den ydre krig for uafhængighed var i bund og grund en politisk krig orienteret imod staten og den internationale politiske scene. Det er denne ydre uafhængighedskrig mod koloniherr Frankrig, der siden 1950'erne har domineret historiografien og den kollektive erindring om „krigen i Algeriet“ i og uden for Frankrig og Algeriet.³² FLN's mål for den ydre krig var at tvinge den franske koloniale administration til at opgive sin klassificering af FLN som en „terrorgruppe“ og i stedet forhandle betingelserne for afkolonisering. En grundlæggende præmis for en sådan politisk forhandling var gensidig anerkendelse. Det var denne præmis, der lå til grund for Amirouches insisteren på at behandle sine krigsfanger i overensstemmelse med internationale konventioner for krigsførelse mellem ligeværdige parter. Og det var denne præmis, der fik Amirouche og de andre guerillaledere til systematisk at afstå fra at skære halsen over på den ydre franske fjende eller skamfere hans krop. Såfremt en fransk krigsfange skulle henrettes, skulle dette ske ved en „civiliseret“ henrettelse med kugler. Som vi så, havde Amirouche nøje overvejet den franske løjtnants død, og liget bar præg af at være „arrangeret“: Han var nyklippet, nybarberet, kæden var blevet taget af hans håndled, og den ene hånd hvilede på hans bryst, mens den anden var strakt ud langs hans side. Der observeredes ingen skamferringe af hans krop, og han var ydermere dræbt med 17 kugler, hvilket for guerillagruppen var en omkostningsfuld affære i 1958.³³ På denne vis signalerede selve Amirouches måde at dræbe den franske løjtnant, dels at FLN var villig til at gengælde den franske hær brud på international lov for krigsførelse med lignende midler, dels at gruppen ikke desto mindre principielt anerkendte sin ydre fjende som en respektabel modstander, der var beskyttet af love og normer. Dette princip var ikke motiveret af altruistiske idealer, men bundede i FLN's ønske om selv at blive anerkendt af den ydre franske fjende. Fra begyndelsen af krigen havde den franske stat anset FLN som en „indre fjende“, og derfor anså den franske statsadministration heller ikke landet for at være „i krig“ i 1958. Der var tale om en politiaktion mod „terrorister“, eller som det hed, „lovløse“ (*hors-la-loi*), som en stat naturligtvis ikke forhandlede med.³⁴ Det var dette forhold, FLN ville ændre.

I modsætning til den kodificerede ydre krigs orientering mod staten og den internationale politiske scene var den indre krig for national „frigørelse“ (*taHrîr*) orienteret mod samfundet. Under krigen havde FLN udsendt løbesedler, der informerede muslimer om gruppens intentioner om at „frigøre“ samfundet for de indre fjender, „fjenderne“ (*al-khawana*). FLN kommunikerede ikke blot dette ideologiske budskab gennem opråb, løbesedler, taler, med mere, men også gennem de degraderende voldsformer, som gruppen benyttede over for „fjenderne“. Kombinationen af halsover-

skæringen (dabh) og skamferingerne af „forrædernes“ ansigter (nif) skulle ikke blot forårsage fysisk død eller smerte, men gennem lokalkulturens semiotik også kommunikere FLN's vilje til at eliminere alle „forrædere“ i samfundet. Den indre krig var derfor en „total krig“, hvis rationale afveg radikalt fra den ydre politiske „uafhængighedskrig“ ved at have som mål at „rense“ samfundet. Det er disse forskellige ideologiske målsætninger for de to krige – ydre forhandling versus indre renselse – der i dag ved hjælp af arkiverne kan aflæses som en semiotik printet af ALN's soldater på deres fjenders kroppe.

Kolonial semiotik

At én og samme aktør samtidig udkæmper to forskellige krige, en kompromisløs intern repression af „forrædere“ og en forhandlingsorienteret politisk krig med den ydre „fjende“, er ikke en specificitet ved FLN's krigsførelse. Eksempelvis dræbte den danske modstandsbevægelse væsentligt flere „indre fjender“ – det vil sige danske „forrædere“ eller, som det hed, „stikkere“ – end den dræbte tyske soldater under 2. Verdenskrig.³⁵ Dette betyder naturligvis ikke, at de tegn, der er blevet analyseret i denne artikel, vil kunne findes i andre kontekster. Algeriet i 1950'erne havde i mere end hundrede år været en del af en kolonial virkelighed. Som aktører i andre koloniale kontekster var også de algeriske nationalister i FLN præget af konkurrerende og modsatrettede stereotype referencer, dels til kolonisatorens kultur, den franske republiks politiske og juridiske normer, dels til en lokal kultur, den muslimske tradition i Nordafrika. Guerillalederen Amirouche er i den sammenhæng et interessant eksempel. Efter at have lært den traditionelle algeriske kultur at kende under sin opvækst i en landsby i Kabylien mødte han den franske politiske kultur under sit ophold i Paris blandt andet gennem sit arbejde for den anti-koloniale bevægelse al-'ulama. Som vi har set, gav denne dobbelte kulturelle kompetence sig udslag i en guerillaleder, der i sin krigsførelse aktivt gjorde brug af de to kulturers semiotikker i et forsøg på at kommunikere politiske budskaber til forskellige modtagergrupper. På den ene side benyttede Amirouche sin algeriske kulturelle baggrund til at skabe voldsformer, der ikke blot forårsagede fysisk, men også social død for den indre „forræder“. På den anden side benyttede han franske eller internationale politiske referencer til at skabe voldsformer, der signalerede forhandlingsvilje over for den ydre „fjende“. En semiotisk analyse af Amirouches og FLN's voldsformer under krigen i Algeriet 1954-62 bekræfter derfor det velkendte antropologiske argument om vold som et normativt fænomen.³⁶ Hermed forstås, at begrebet „vold“ beskriver handlinger, der krænker eller bryder vedtagne normer for social handlen. I forlængelse heraf argumenterer nærværende artikel for, at vold trods sin krænkende karakter er systematisk. At det normative aspekt af vold ikke kun vedrører de sociale normer, der nedbrydes med voldshandlingen, men også vedrører de normer, der skabes med handlingen. Det er denne voldens dobbelte normative karakter – den samtidige krænkelse og etablering af sociale normer – der kan aflæses i de tegn, som Amirouche printede på sine ofres kroppe i Algeriet i 1950'erne.

Noter

1. Procès-verbal de la Gendarmerie Nationale Compagnie de Sétif, Section de Bougie, Brigade d'El Kseur. N° 743, du 11 Juillet 1958. SHAT 1H 2584-4 (klausuleret materiale).
2. „The Scramble for Africa“ er betegnelsen for det koloniale kapløb mellem Europas industrielle og militære stormagter i 1880'erne, hvor 90 % af Afrikas territorium på få år kom under koloniale styreformer. For en kortfattet beskrivelse af The Scramble for Africa, se Oliver & Atmore (1967:103-28).
3. Syrien og Libanon var fra slutningen af 1. Verdenskrig frem til 2. Verdenskrig administreret af den franske stat med et såkaldt „mandat“ fra Folkeforbundet. For en kortfattet gennemgang af de franske mandaters politiske historie, se f.eks. Yapp (1996, kap. 3, 10 og 21).
4. Den franske udgave af teksten kan findes i Harbi (1981:101-3) og den arabiske udgave i FLN (1987:3-6).
5. På et økonomisk plan ejede de 10 % europæiske bosættere omkring 65 % af landbrugsjorden i mellemkrigstiden. På et politisk-retsligt plan sikrede den apartheidlignende „lov for de indfødte“ (*code de l'indigène*), der fungerede frem til 1928, at muslimer for eksempel ikke kunne bevæge sig frit uden tilladelse fra den koloniale administration (Harbi 1980:9-11). Historikeren Mohammed Harbi opsummerer situationen således: „I det koloniale samfund havde hvert af de to fællesskaber [muslimsk og europæisk] sine interne modsætninger, men samtlige europæiske klasser befandt sig i en overlegen position i forhold til de responderende klasser af det [muslimske] algeriske folk“ (Harbi 1975:66).
6. Der tænkes her navnlig på grupperne omkring Emir Khaled i 1910'erne og senere omkring Messali Hadj i 1930'erne. For en uddybende forklaring, se Koulakssis og Meinier (1987).
7. FLN var dannet af en gruppe radikale unge aktivister, der i sommeren 1954 var brudt ud af den nationalistiske massebevægelse PPA-MTLD, der havde ført an i 1930'ernes og 1940'ernes politiske kamp for borgerrettigheder og national uafhængighed. For en analyse af forholdet mellem PPA-MTLD og FLN, se Carlier (1995) og Harbi (1980).
8. FLN (1987:1-4).
9. Fiche Sur la Situation en Algérie. Juillet 1956. SHAT 2R 166-2 (klausuleret materiale).
10. Rapport du Colonel XXX, Commandant le Sous-secteurs d'El Kseur sur la découverte du corps du Lieutenant XXX du 4ème Escadron de blindés. SHAT 1H 2584-4 (klausuleret materiale).
11. Procès-verbal de la Gendarmerie Nationale Compagnie de Sétif, Section de Bougie, Brigade d'El Kseur. N° 743, du 11 Juillet 1958. SHAT 1H 2584-4 (klausuleret materiale).
12. Ibid.
13. Mhammed Brahim og Richard Bonnet er opdigtede navne.
14. Arrêt de mort du tribunal du FLN. SHAT 1H 2584-4 (klausuleret materiale).
15. Tract ALN d'Amirouche: 'La loi de talion'. SHAT 1H 2584-4 (klausuleret materiale).
16. Dossier Amirouche. Exemplaire n° 14/14. SHAT 1H 1700-1 (klausuleret materiale).
17. Ibid.
18. Correspondance destiné à Amirouche. SHAT 1700-3 (klausuleret materiale).
19. Lettre d'Amirouche à CCE. SHAT 1H 2584-4 (klausuleret materiale).
20. FLN's terrorkampagne i 1957 blev verdenskendt med filmen *La bataille d'Alger*, der byggede på ALN-lederen Yacef Saadis selvbiografi fra 1963.
21. I de få tilfælde, jeg har kunnet opspore i arkiverne, at knive blev benyttet til at henrette europæere, foregik henrettelsen ved stik i bryst og mave.

22. Dossier Amirouche. Exempleire N° 14/15. SHAT 1H 1700-1 (klausuleret materiale).
23. Procès verbal de l'enquête préliminaire du 1er octobre 1960. La Brigade de Trezel. SHAT 1H 1985 bis -1 (klausuleret materiale).
24. Procès-verbal de la conférence de Soummam. Publiceret i Harbi (1980).
25. Følgende klausulerede sagsmapper i SHAT indeholder hver dokumentation af hundreder af sådanne sager: 1H 1691-4, 1H 1790-1, 1H 1793-1 and 2, 1H 1983-3, 1H 1984-1 and 2, 1H 1985-1 and 2, 1H 1985-1 bis and 2bis, 1H 1986-1, 1H 2584-2, 6 and 7. Da indholdet af disse sagsmapper udgøres af kopier fra den civile administrations arkiver (politi, hospitalspersonale, retsmedicinere, etc.) er det sandsynligt, at yderligere materiale vil kunne findes i de civile koloniale arkiver opbevaret af CHAOM i Aix-en-Provence.
26. Tallene stammer fra Benjamin Storas *La gangrène et l'oubli: La mémoire de la guerre d'Algérie* (Stora 1998) og diskuteres af Guy Pervillé i *Pour une histoire de la guerre d'Algérie* (Pervillé 2002).
27. Ifølge Charles Robert Ageron var det manglen på arabiske trykpresser, der lå bag den ringe tekstproduktion på arabisk i forhold til store mængder tekst på fransk (Ageron 1997:202).
28. Ordet afledes af radikalerne *dh*-b-H. Dele af den semantiske analyse af begrebet *dabh* har tidligere været publiceret i *Tidsskrift for Mellanøsternstudier* (Boserup 2000). For en diskursanalyse af FLN-ALN's tekstproduktion, se endvidere Boserup (2002:35-80).
29. Se eksempelvis diskussionen af forholdet mellem „violent imaginaries“ og „violent practices“ i I.W. Schröder og B.E. Schmidts artikel „Violent Imaginaries and Violent Practices“ (Schröder & Schmidt 2001:1-24).
30. Eksempelvis skrev en af FLN's tidligere militære ledere Abbane Ramdane i 1955: „Kampene mod den franske hær har ikke fået os til at glemme vores forrædere. Mere end 500 er blevet dræbt. Omkring hundrede andre bærer for resten af deres dage et tegn [*marque*] på deres forræderi.“ Citeret af Guy Pervillé i Jauffret & Vaisse (2001:464).
31. *Nif* på kabylsk er afledt af det arabiske låneord *anf*, der afledes af radikalerne ‘-n-f. På arabisk betegner dette ord både „næse“ og „stolthed“.
32. For en nyere gennemgang af navnlig den franske historiografi om krigen i Algeriet, se Claude Liauzus artikel „Décolonisations, guerres de mémoire et histoire“ (Liauzu 2000).
33. For at hindre ALN i at modtage forsyninger fra de nyligt afkoloniserede nabolande Tunesien og Marokko byggede den franske stat i 1956 et pigtrådshegn på grænsen til Tunesien og (den såkaldte *Ligne Pedron*) og i 1957 et lignende på grænsen til Marokko (den såkaldte *Ligne Morice*). I 1958 blev disse grænsestrækninger forstærket med dobbelt elektrisk hegn, minefelter og regelmæssige vagtposter. Resultatet var, at ALN allerede i sommeren 1958 havde væsentlige problemer med at få ammunition.
34. FLN's ønske om at opnå en status som ydre fjende blev imødekommet uofficielt i 1958, da den nyvalgte præsident De Gaulle indledte hemmelige forhandlinger med gruppen, og officielt da forhandlingerne fortsattes offentligt i 1962. Samme år overdrog den franske stat den politiske ledelse af Algeriet til FLN.
35. Om modstandsbevægelsens stikkerlikvideringer, se f.eks. Emkjær (2000).
36. For en antropologisk fremstilling af argumentet se David Riches' artikel „The Phenomenon of Violence“ (Riches 1986:1-27).

Arkivmateriale fra SHAT

SHAT står for Service historique de l'armée de terre. De anførte sagsmapper er klausulerede i henhold til loven af 1979 om de franske nationalarkivers status, hvilket indebærer, at deres indhold kun kan konsulteres med speciel tilladelse fra det franske forsvarsministerium.

1H 1700-1	Dossier Amirouche. Exempleire n° 14/15.
1H 1700-3	Correspondance destinée à Amirouche.
1H 1985, bis -1	Procès-verbal de l'enquête préliminaire du 1 ^{er} octobre 1960. La Brigade de Trezel.

- 1H 2584-4 Procès-verbal de la gendarmerie nationale, compagnie de Sétif, section de Bougie, brigade d'El Kseur. N° 743, du 11 Juillet 1958.
- 1H 2584-4 Rapport du colonel XXX, commandant le sous-secteurs d'El Kseur, sur la découverte du corps du lieutenant XXX du 4ème escadron de blindés.
- 1H 2584-4 Arrêt de mort du tribunal du FLN.
- 1H 2584-4 Tract ALN d'Amirouche: 'La loi de talion'.
- 1H 2584-4 Lettre d'Amirouche à CCE.
- 2R 166-2 Fiche sur la situation en Algérie. Juillet 1956.

Litteratur

- Ageron, Ch.-Robert
1997 La guerre d'Algérie et les algériens 1954-1962. Paris: Armand Colin.
- Boserup, Rasmus Alenius
2001 Rationelt barbari? En analyse af FLN's politiske vold imod andre muslimske algeriere under Uafhængighedskrigen 1954-62. Tidsskrift for Mellanöstudier 2:5-37.
2002 Violence et trahison. Les violences politiques du FLN et de l'ALN contre les Algériens musulmans pendant la Guerre d'Indépendance 1954-62. Diplôme de l'EHESS. Paris.
- Bourdieu, Pierre
1977 Algeria 1960. Cambridge & Paris: Cambridge University & Maison de Sciences de l'homme.
- Burgat, Florence
1999 La logique de la légitimation de la violence: animalité vs humanité. I: Héritier (ed.): De la violence II. Paris: Odile Jacob.
- Carlier, Omar
1995 Entre nation et jihad. Histoire sociale des radicalismes algériens. Paris: Presses Sciences PO.
- Emkjær, Stefan
2000 Stikkerdrab: Modstandsbevægelsens likvidering af danskere under besættelsen. København: Aschehoug.
- FLN
1987 an-nuSûS al-asâsiyya li-jabha at-taHrîr al-waTanî 1962-1954. Alger: nashar wa-tawzi'qi Tâ'al-i lâm wal-thaqâfa wal-takwîn. .
- Harbi, Mohammed
1975 Aux origines du Front de Libération Nationale. Paris: Bourgois.
- Harbi, Mohammed
1980 Le FLN, mirage et réalité, des origines à la prise du pouvoir. Paris: Éditions Jeune Afrique.
1981 Les archives de la révolution algérienne. Paris: Éditions Jeunes Afrique.
- Jauffret, J.-Ch. & M. Vaïsse
2001 Guerre et guérilla en Algérie (1954-1962). Bruxelles: Editions Complexe.
- Koulakssis, Ahmed & Gilbert Meynier
1987 L'Emir Khaled, Premier Za'îm? Identité algérienne et colonialisme français. Paris: L'Harmattan.
- Liauzu, Claude
2000 Décolonisations, guerres de mémoire et histoire. Annuaire de l'Afrique du Nord 1998. Paris: CNRS.
- Oliver, Roland & Anthony Atmore
1967 Africa since 1800. London: Cambridge University Press.
- Pervillé, Guy
2002 Pour une histoire de la guerre d'Algérie. Paris: Picard.

- Riches, David (ed.)
1986   The Anthropology of Violence. Oxford & New York: Blackwell.
- Schröder, I.W. & B.E. Schmidt (eds.)
2001   Anthropology of Violence and Conflict. London: Routledge.
- Stora, Benjamin
1998   La gangrène et l'oubli: La mémoire de la guerre d'Algérie. Paris: Éd. La Découverte.
- Yapp, M.E.
1996   The Near East since First World War. A History to 1995. UK: Longman.